

להתזדנע ולהגלות מחמדי התורה בכל דף בשי"ס

בבא קמא דף קז

בענין מגו להפטר מחיוב שבועה

בבבא קמא דף ק"ז. דאמר רבה, מפני מה אמרה תורה מודה במקצת הטענה ישבע, חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו, והאי בכולי בעי דנכפריה, והאי דלא נכפריה, משום דאין אדם מעיז פניו, ובכולי בעי דלודי ליה, והאי דכפר ליה במקצת סבר אי מודינא ליה בכוליה תבע לי בכוליה, אישתמיט לי מיהא השתא אדהו לי זוזי ופרענא, הלכך רמא רחמנא שבועה עילויה כי היכי דלודי ליה בכוליה.

- א -

אם מועיל מגו להפטר מחיוב שבועה כשם שמועיל מגו להפטר מחיוב תשלומין

אין מודה במקצת נפטר מן השבועה על ידי מגו, ואומר דאין זו מגו משום דאין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו, הרי דאם היה נחשב למגו היה מודה במקצת פטור מן השבועה, ונמצא ד'סייעתיה הוי תיובתיה'.

והרא"ש בפ"ז דשבועות סי' ג' מקשה עוד על דברי הר"י מיגאש, וכתב שדבריו אינם מובנים, דכיון דדין מיגו הוא מדאורייתא, מה לי להפטר מממון מה לי להפטר מן השבועה, אטו שבועה אינה בגדר ממון, הרי לפעמים אינו נשבע והוא משלם ממון. ועל הוכחת הר"י מיגאש ממה שמודה במקצת חייב בשבועה ואינו נפטר ע"י מגו מקשה ג"כ כדברי הרמב"ן שהרי רבה שואל שאלה זו מדוע אין מודה במקצת נפטר על ידי מגו, ואומר שזה מפני שאין כאן מגו כי אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו, הרי דאם היה כאן מגו היה נפטר מן השבועה על פי מגו.

והנה על דבר קושיית הרא"ש שמקשה מצד הסברא מדוע לא יועיל מגו לפטור מחיוב שבועה כשם שמועיל מגו לפטור מתשלומי ממון, בספר נחל יצחק בכללי מיגו סי' ב' (ח"מ סי' פ"ב) מבאר טעמו של הר"י מיגאש, שהרי גם בממון מועיל מגו רק לפטורו מתשלומין, ואין מועיל מגו להוציא ממון, והביאור בזה הוא, כי מגו אינו מהווה ברור גמור שהוא כדבריו, אלא מגו מהווה צד לתלות שהאמת כדבריו, שלא יהא אצלינו ודאות שנוכל להוציא ממון מידו, וזה כעין מה שאין הולכין בממון אחר הרוב, כי להוציא ממון מיד המוחזק צריך שיהא הדבר ברור לגמרי, ועל ידי רוב אינו ברור בהחלט שהוא חייב ממון, וכן הוא במגו שמסייע את המוחזק, שעל ידי מגו אין הדבר ברור בהחלט שהוא חייב ממון.

ומעתה, בשלמא בממון מועיל מגו שלא נוכל להוציא ממנו ממון, אבל לגבי חיוב שבועה, הרי במקום שנתחייב בשבועה היינו שהתורה חייבתו לברר את הספק, ובזה אין מועיל מגו לפטורו מן השבועה, כי מגו אינו מברר את הדבר, אלא שמעורר צד לתלות כדבריו, וא"כ דוקא שלא להוציא ממון מועיל מה שיש צד לתלות כדבריו, אבל כלפי מה שחייבתו תורה לברר את הספק, עדיין הוא מחוייב לבררו, ואינו נפטר על ידי מגו. [א]

שני דרכים בביאור דברי רבה / הוכחה משבועת מודה במקצת דאין מועיל מגו להפטר מן השבועה / נאמנות מגו אינו בגדר בירור, ולכן מועיל שלא להוציא ממון, ועדיין מוטל עליו לברר הספק על ידי שבועה / שאלתו של רבה על עיקר החיוב שחייבתו תורה למודה במקצת שישבע

- רש"י, תוס', ר"י מיגאש, רמב"ן, רא"ש, נחל יצחק, תומים -

א. הנה בביאור דברי רבה, רש"י בבבא מציעא דף ג'. (ד"ה מפני) מפרש דשאלתו של רבה הוא מדוע לא יהא מודה במקצת פטור מן השבועה מדין משיב אבידה במה שלא כפר בכולו. והיינו, דרש"י סובר דמשיב אבידה פטור מן השבועה מן התורה, ולכן שואל רבה מדוע אין מודה במקצת פטור מן השבועה מן התורה במה שהוא משיב אבידה. [ובשיטה מקובצת שם מביא בשם ראשונים שמיישבים דעת רש"י שלא תקשה מדברי המשנה בגיטין דף מ"ח: דמה שמשיב אבידה אינו נשבע הוא מדרבנן מפני תיקון העולם].

ובתוס' שם (ד"ה מפני) מפרשים דשאלת רבה הוא מדוע לא יהא מודה במקצת נאמן בלא שבועה במגו שהיה יכול לכפור הכל. ומצד שני, אם התורה מחייבת אותו לישבע, נלמד מזה למקום אחר שאין אומרים כלל דין מגו.

והנה בחידושי ר"י מיגאש בשבועות דף מ"ה: (ד"ה איתמר) מחדש חידוש גדול וכתב דמגו מועלת דוקא להפטר מחיוב ממון, ואין מגו מועלת להיפטר מחיוב שבועה. ומביא לזה כמה הוכחות, ואחת מהן היא ממה שמודה במקצת חייב לישבע אע"ג שיש לו מגו שהיה יכול לכפור הכל והיה פטור מן השבועה, ועם כל זה חייבתו תורה בשבועה, ומוכח מזה דאין אומרים מגו לפטורו מן השבועה. וראה עוד השלמות והוספות [א]

אמנם בחי' הרמב"ן שם (ד"ה ואוקמה) חולק על דבריו, והוא תמה על מה שמוכיח דאין אומרים מגו ליפטר משבועה ממה שמודה במקצת חייב בשבועה אע"ג שיש לו מגו לכפור הכל, שהרי רבה שואל שאלה זו מדוע

השלמות והוספות

ובשו"ע ח"מ סי' רצ"ו סעיף א' כתב המחבר כדברי הרמב"ם. והרמ"א שם חולק על דבריו, וכתב כדברי הרא"ש.

מגו מועיל רק להחליש הוכחת התובע, ואינו מברר אמיתת הדבר / שומר שטוען שנאבד במקום עדים חייב לשלם גם כשיש לו מגו לטעון שלא הפקיד אצלו מעולם

- קהלות יעקב. קצות החושן -

ב. בקהלות יעקב בב"ב סי' כ"ד (אות ג') מבאר ביתר ביאור ההבדל בין מגו לפטור מממון ובין מגו לפטור משבועה, וכתב דמגו אין בו כח בירור, ומה שמועיל מגו בממון, היינו דכשיש לתובע שטר או שאר ראיה להוציא ממון מן הנתבע, מועיל מגו להחליש ראית התובע נגד הנתבע, וממילא אין מוציאין מיד

א. יש לציין דהרמב"ם בפרק ב' מהלכות שכירות הלכה ח' כתב כדעת רבו הר"י מיגאש דאין מועיל מגו להפטר מן השבועה, ומטעם זה גם המפקיד שלא בעדים חייב השומר לישבע שבועת השומרים, ואע"ג שיש לו מגו לומר שלא הפקיד בידו כלום, דכיון שמודה שקיבל ממנו פקדון לשמור, אין אומרים מיגו לפטורו מן השבועה.

אכן הרא"ש בפרק ז' דשבועות סי' ג' כתב דהדין הוא אמת שאפילו בהפקיד שלא בעדים חייב שבועת השומרים, אמנם אינו מטעם זה אלא משום שאין זה נחשב למגו כיון שהוא מגו דהעזה, כי באומר לו שנגנב אינו מעיז פניו נגד המפקיד, שהרי אינו יודע אם נגנב או לא, אבל אם היה מכחישו לומר שלא הפקיד אצלו כלום היה צריך להעיז נגדו, ולכן חייב לישבע.

לכפור הכל, האיך אמרה תורה חיוב שבועה במודה במקצת, הרי כיון דלעולם יש מגו נמצא דעיקר חיוב שבועת מודה במקצת הוא נגד השכל, שהרי אם ירצה יטעון טענה אחרת שאין בה שבועה, והיה ראוי שלא להטיל עליו חיוב שבועה כלל, ואין הדעת סובל להחמיר במודה במקצת יותר מכופר הכל, מאחר שתמיד יש לו מגו. וא"כ אין לתמוה מדברי רבה על דעת הר"י מיגאש, כי מה שסובר הר"י מיגאש דאין אומרים מגו להפטר מן השבועה אמור במקום שיש באמת חיוב שבועה, דאין בכח המגו לדחות חיוב שבועה, אבל שאלתו של רבה הוא על עצם דין התורה מדוע חייבתו תורה בשבועה, ועל זה הוא משיב דאין כאן מגו כלל, משום דאין אדם מעיז פניו בעל חובו. [ג]

ולגבי קושיית הרמב"ן דמדברי רבה מוכח דמועיל מגו להפטר מן השבועה, שהרי אילולי דאין אדם מעיז פניו בעל חובו היה מודה במקצת פטור מן השבועה, בתומים בכללי מגו (אחרי סי' פ"ב, אות ק"ג) מיישב הקושיא, וכתב דדברי הר"י מיגאש אמורים דוקא במקום שהוא באמת מחוייב שבועה, ובזה הוא סובר דחייב לישבע אפילו כשיש לו מגו, דאין כח במגו לדחות חיוב שבועה המוטל עליו וליפטר מחיובו על ידי מגו, כי חיוב שבועה לא זז ממקומה על ידי מגו.

אמנם שאלתו של רבה הוא על עיקר הדבר שחייבתו תורה שמודה במקצת צריך לישבע, דכיון דבכל מודה במקצת יש נאמנות דמגו שיכול

- ב -

הדין לפטור מודה במקצת משבועה משום משיב אבידה וגם משום נאמנות מגו

נאמן גם לומר פרוע אע"ג שיש בה ריעותא ד'שטרך בידי מאי בעי'.

והנה במה שאומר רבה דלכן מודה במקצת חייב בשבועה משום דאין אדם מעיז פניו בעל חובו, מקשים בתוס' (ד"ה עירוב) מכמה מקומות בש"ס שמצינו דגם מגו דהעזה נחשבת מגו, ומה לי דאין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו. והר"ן בפרק ז' דשבועות (דף כ"ו: מדפי הרי"ף) מחלק דמגו דהעזה מועיל לפטור מממון, ואין מגו דהעזה מועיל לפטור מחיוב שבועה, ומה שאמר רבה דאין זו מגו משום חזקה אין אדם מעיז פניו דוקא לענין שבועה. וכן העלה בש"ך בכללי מגו (אות ו'). [וראה בזה ב'להתוודע' גיטין דף נ"א אות ב'.]

אכן הר"י מיגאש אינו נראה לו לחלק בזה, והוא סובר דאם יש נאמנות במגו דהעזה כלפי ממון, ראוי שיהא נאמנות במגו דהעזה גם כלפי שבועה, ולכן הוכיח הר"י מיגאש מדברי רבה דאין אומרים כלל דין מגו להפטר מן השבועה. והיינו שהוא מפרש דברי רבה כפירושו של רש"י דשאלתו של רבה מדוע אמרה תורה מודה במקצת הטענה ישבע, היינו דראוי שלא לחייבו שבועה משום שהוא משיב אבידה, והיינו שאינו נכון שהתנהגותו בישראל, יהא גורם לגולל עליו חיוב שבועה. ועל זה משיב רבה שאין לנו גילוי שהוא מתנהג בצדקות, כי לא היה לו ברירה ואפשרות לכפור את הכל, כי לא היה בידו להעיז פניו בעל חובו, ונמצא שאין לקבוע שהוא משיב אבידה שלא לחייבו שבועה.

אמנם מצד הנאמנות דמגו, דמי שבידו לטעון טענה מועילה יותר, יש לו נאמנות בטענתו הגרועה, כפי האמור נאמנות זו יש לה תוקף גם במגו דהעזה, וזה שהוקשה לר"י מיגאש דבשלמא כלפי הנימוק שלא יחשב כמשיב אבידה שפיר אמר רבה דכיון שאין אדם מעיז פניו אין להחשיבו למשיב אבידה, אמנם מצד נאמנות דמגו היה לנו להאמין מודה במקצת שהאמת כדבריו במגו שהיה טוען טענה מועילה יותר אע"ג שצריך להעיז פניו, ומדוע מחייבים אותו לישבע, ומזה מוכח דאין אומרים כלל מגו להפטר מן השבועה, דנאמנות מגו מועלת דוקא ליפטר מתשלומי ממון ולא ליפטר מחיוב שבועה. והוא כפתור ופרח.

הבדל יסודי בין פטור דמשיב אבידה ובין פטור דמגו / מגו דהעזה אם היא מגו או לא

- קהלות יעקב -

ב. בקהלות יעקב בב"ב סי' כ"ד (אות ב') מיישב דעת הר"י מיגאש בטוב טעם ודעת, וכתב, דהנה בביאור דברי רבה שאומר 'מפני מה אמרה תורה מודה במקצת הטענה ישבע, חזקה אין אדם מעיז פניו בעל חובו', כאמור לעיל, רש"י (הנ"ל) מפרש דשאלתו של רבה הוא מפני שהוא משיב אבידה, והתוס' (הנ"ל) מפרשים דשאלתו של רבה שיופטר מדין מגו.

והנה יש הבדל יסודי בין הסברא לפוטרו מטעם שהוא 'משיב אבידה', ובין הסברא לפוטרו מטעם 'מגו'. כי הסברא לפוטרו מטעם משיב אבידה היא, דמאחר שמרצונו הוא מחייב עצמו בכך וכך באין הכרח, הרי אנו רואים שהוא איש ישר וצדיק במעשיו וזהיר בממונו של חברו, לכן אינו מן הראוי שבגרמת צדקתו וישרותו נסובב עליו חיוב שלא היה נוהג אצלו אילו לא התנהג בצדקות ובישרות. וזהו שאלתו של רבה שאין הגיון לומר שאם היה כופר הכל, היה פטור מן השבועה, ומפני שהתנהג בצדקות והוא משיב אבידה ומחייב עצמו במקום שהיה בידו שלא להתחייב, שעל ידי זה נבא להתגולל עליו לחייבו שבועה. ועל זה משיב רבה דממה שהודה במקצת אין הוכחה לומר שהוא איש ישר ומתנהג בצדקות, כי חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו, ויש להניח הנחה שלא היה לו אפשרות לכפור את הכל, ואינו נחשב למשיב אבידה.

אכן סברא דמגו אינו שאנו רואים עליו שהוא איש ישר ומתנהג בצדקות, כי נאמנות מגו אמורה גם כשאנו מחייב עצמו בכלום, כגון לגבי נאמנות פרוע במגו דמזוייף, שבשטר מקויים אין הלוה נאמן לומר שהוא פרוע, כי 'שטרך בידי מאי בעי', אבל בשטר שאינו מקויים נאמן לומר שהוא פרוע במגו שיכול לומר שהוא מזוייף, ונאמנות זו אינה מפני שיש גילוי שהוא איש ישר מתנהג בצדקות, כי אינו מחייב עצמו בכלום, אלא דזה סברא בגדרי נאמנות דבמקום שהיה נאמן על טענה אחרת מעולה יותר, יש לו נאמנות גם על טענה גרועה, וכיון שהיה יכול לטעון טענת מזוייף שהיא מעולה יותר,

השלמות והוספות

עכ"פ במקום שאומר שנאבד במקום עדים שהנידון אינו לגבי שבועה אלא לגבי חיוב תשלומין יהא נאמן במגו שיכול לומר מעולם לא הפקדת אצלי.

וכתב בקה"י שם דלפי האמור מתיישב היטיב, כי בחיוב זה שחייבתו תורה בשומרים שאם אומר שנאבד במקום עדים אם אינו מביא עדים מתחייב לשלם, אינו מפני שיש למפקיד הוכחה שהשומר חייב לשלם לו, אלא זה בדרך גזירת הכתוב שחייב לשלם אע"ג שהוא רק בגדר ספק, וא"כ מה לי שיש לו מגו, מכל מקום עדיין הוא בגדר ספק, וחדשה תורה שחייב לשלם אפילו במקום ספק.

[ג] יש לציין שבתיורו זה מתיישב רק שלא נוכח מדברי רבה דמועיל מגו במקום שכבר נתחייב שבועה. אמנם בזה עדיין לא נתבאר דברי הר"י מיגאש שמוכיח משבועת מודה במקצת דאין אומרים מגו להפטר מן השבועה, שהרי מאחר דבמודה במקצת אין אדם מעיז פניו בעל חובו, הרי אין להוכיח שלא יועיל מגו להפטר משבועה. וראה להלן אות ב'.

המוחזק מספק. אמנם בחיוב שבועה שהתורה חייבתו לשומר או למודה במקצת שישבע, הרי אין זה מפני שיש לתובע הוכחה וראיה שהוא צודק בדבריו, אלא שזהו גזירת הכתוב שהתורה חייבתו לישבע לברר הספק, וא"כ מה לי שיש לו מגו, הרי עדיין עומד מספק ועליו לבררו על ידי שבועה, ולכן אין מועיל מגו להפטר מן השבועה.

והנה בקצות החושן סי' רצ"ד סק"ב מקשה במה שאמרו בב"מ דף פ"ג. דשבועת השומרים נוהגת דוקא כשנאבד הפקדון במקום שאין רואה, אבל במקום שיש אנשים ועדים מצויים שם, אינו נאמן בשבועה וצריך להביא עדים שנאבד בדרך שהוא פטור לשלם. והובא בחו"מ שם סעיף ב'. ומקשה בקצות"ה, שהרי לדעת הר"י מיגאש והרמב"ם (מובא בהשלמות והוספות) הטעם ששומר חייב בשבועת השומרים גם כשהפקיד שלא בפני עדים ואינו נאמן במגו שיכול לטעון לא הפקדת אצלי, זה משום דאין מועיל מגו ליפטר מן השבועה. וא"כ